

A LÁTHATATLAN MUNKA ÚJRAOSZTÁSÁRA, TÁRSADALMI PÁRBESZÉDRE VAN SZÜKSÉG A SZOCIOLÓGUS SZERINT

Nagyobb terhet rótt a nőkre a világjárvány

Bár sokan a 21. század nagy pillanatát, a láthatatlan munka újraelosztását várták a koronavírus-világjárvány terjedésének megfékezése érdekében fogantatosított óvintézkedésektől, a várt „csoda” nem történt meg: a legtöbb családban továbbra is a nőre hárul a mosás, a főzés, a takarítás és a gyermekekkel való foglalkozás feladata egyaránt. Éppen ezért a Krónikának nyilatkozó szociológus szerint társadalmi párbeszédre, a láthatatlan munka újradefiniálására, újraelosztására van szükség.

» BÁLINT ESZTER

Miután a világjárvány tájainkon is csaknem valamennyi családot rajtaütésszerűen besorított a négy fal közé, sokan reménykedtek abban, hogy ez egybekel mellett a láthatatlan munka újraelosztását is eredményezi, vagyis azokban a családokban is jobban kivészik a férfiak a részüket a háztartás körüli teendőkből, a gyermekkel való foglalkozásból, amelyekben ez eddig kizárólag a nőkre hárult. Csalódnunk kellett, az elmúlt időszakban több kutatás eredménye is egyértelműen arra világított rá, hogy azokban a háztartásokban, ahol eddig is a nő végezte el a láthatatlannak nevezett munkát, a járványban is rá hárult a neheze, nem történt meg a feladatok újraelosztása. Az optimisták sorát gyarapította a járvány begyűrűzésekor Gál Katalin szociológus, a Partiumi Keresztény Egyetem adjunktusa, akivel a szomorú valóságot kirajzoló felmérésekről, az erdélyi családok munkamegosztásáról beszélgettünk.

Újraelosztás helyett megszilárdított feladatok

„Mivel minden háztartási/otthoni feladatot egymás jelenlétében kell megoldani – gyerekek oktatásával kapcsolatos tennivalók nyilvántartása, a tanulási folyamat menedzselése (bejelentkezés, tanulás, házi feladatok elkészítése, fotózása stb.), bevásárlás, főzés, takarítás, mosás, kerti munkálatok, idősek gondozása, kisebb gyerekek lefoglalása, számlák befizetése stb. –, értelemszerűen a meritokrátikus elosztás is hozzátartozna a mindennapi élethez. Főként ha kétkezes családokról beszélünk, ahol a munkahelyi feladatokat mindenkinek ugyanúgy meg kellett oldania” – húzta alá Gál Katalin, hogy miért lett volna logikus lépés a feladatok újraelosztása. Ehhez képest a friss kutatások éppen az ellenkezőjéről számolnak be.

A szociológus elsőként a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem szakértői által május végén végzett, nemzetközi kvalitatív kutatást említett, amelynek során a kezdeményezők arra voltak kíváncsiak, hogy azokban a városi, főként középosz-

Legtöbb esetben a home office-ban is a nőkre hárult az otthoni munka, a gyerekekkel való tanulás

tálybeli családokban, ahol mindkét szülő otthonról dolgozik, és van legalább egy óvoda vagy kisiskola gyerekek, megtörtént-e a szerepek újraelosztása, kiegyenlítődték-e a korábbi hagyományos nemi szerepek. „Úgy tűnik, hogy több okból kifolyólag sem sikerült a karantén ideje alatt felülbírálni a korábbi bejáratott feladatlétszámokat. A gyerekek oktatásával való foglalkozás igénye rendkívüli módon felerősödött – és még mindig tart, maximálisan foglalkoztatva azt a személyt, aki addig is rendszeresen eljárt szülői értekezletre, vagy tartotta a kapcsolatot a gyerek iskolájával, esetleg tanult vele – rendszerint ez a valaki az anya lett” – mutatott rá Gál Katalin, hozzáfűzve egyúttal, hogy ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem léteznek olyan elkötelezett apák, akik aktívan kivészik a részüket a gyerekek iskolázásával járó feladatokból.

A kutatás eredményei szerint pedig úgy tűnik, hogy a pandémia az újraelosztás helyett megszilárdította a korábban bejáratott rutint, mind az otthoni láthatatlan munka, mind pedig a felek munkaerőpiaci pozíciójának fontossága tekintetében. „Azaz a gazdaságilag fontosabb és stabilabb munkahely viszonylag zavartalan körülményeket biztosított a férfiaknak, míg a nők, akik amúgy is a családi élethelyzettel valamelyest összeegyeztethető munkahelyet választanak maguknak, folyamatosan a háztartási feladatok, az otthon tanulás és az otthoni munka tengelyén lavíroztak – legtöbbször éppen a munka volt az a tevékenység, amelyet hajnalban vagy késő éjszaka oldottak meg” – hangsúlyozta a szociológus.

Sebezhetőbbé váltak a nők

Nem kevésbé „biztatók” más adatok sem: a UN Women 38 országra kiterjedő kutatásának eredményei azt mutatják, hogy míg a világjárványt megelőzően egyóránnyi férfiak által végzett fizetetlen háztartási munkára háromóránnyi nők által végzett láthatatlan munka jutott, addig a karantén beköszöntével ez az arány 1:6-ra

nőtt ismételtlen a nők „javára”, azaz egyóránnyi férfi ak által elvégzett láthatatlan munkára hat óra nők által elvégzett láthatatlan munka jutott – ismertette velünk az egyáltalán nem szívderítő számokat Gál Katalin.

Egy másik kutatásra áttérve hozzátette: a Világbank egyik jelentése is rámutatott arra, hogy a pandémiának „köszönhetően” a munkahelyi feladatok és az otthoni feladatok közti egyensúlyteremtési törekvések sebezhetővé teszik a nőket a munkaerőpiacon: ennek az a magyarázata, hogy a gyermekek ellátása és az egyéb háztartási feladatok miatt a nők háttérbe szorítják a munkahelyi tennivalóikat, amelynek következtében akár el is veszíthetik a munkahelyüket. Még súlyosabb a helyzet azok számára, akiknél a távmunka nem volt megoldható, és a nő munkáját „áldozták fel” úgymond a háztartás és a gyerekfelügyelet oltárán.

A Világbank egy másik elemzése arra hívja fel a figyelmet – emelte ki a szociológus –, hogy a világjárvány társadalmi hatásai egyenlőtlenül mutatkoznak meg a nők és a férfiak vonatkozásában. Az iskolák bezárása súlyosbította a nők és férfiak közötti különbségeket, amikor az otthoni munkamegosztásra kerül a sor. „Rövid távú megoldás lett volna, ha az iskolák nem zárnak be – de ez nyilván nem oldja meg hosszú távon ezt a problémát. Fontos lenne, hogy mind a nők, mind pedig a férfiak számára flexibilis munkakörülményeket biztosítsanak a munkáltatók, hogy mindkét fél a szülői feladatait is el tudja látni ilyen élethelyzetekben különösen, de a vírusmentes időkben is” – ecsetelte a nagyváradi egyetem oktatója.

Újra kellene definiálni a feladatokat

A háztartási munkamegosztás és a világjárvány nőkre és férfiakra gyakorolt hatásai kapcsán igyekezett egyúttal néhány tévhitet eloszlatni, és pár idevágó evidenciát kiemelni. „Mindezekelőtt mindig fontos a teljes gazdasági, társadalmi kontextust vizsgálni, amikor a társadalmi nemi szerepek-

ről gondolkodunk, és ózkdjunk ennek elpolitizálásától, mert ez hosszú távon sem a nőknek, sem pedig a férfiaknak nem tesz jót, és teljességgel tudománytalanná teszi az erről szóló értelmes vitákat. Tévés dolog a háztartással és családdal járó feladat- és felelősségelosztást a biológiai nemi különbségek mentén konzerválni, hiszen egyik fél sem szállóvendég a saját családjában” – hangsúlyozta Gál Katalin. Véleményeszerint éppen ezért ideje lenne a láthatatlan munka fogalmát újradefiniálni, és minden, a háztartással, családdal járó feladatot idesorolni. Ez az újradefiniálás azt feltételezné, hogy a tipikusan férfiakkal asszociált tevékenységeket sem zárják ki ezek köréből, mint például a szerelés, a javítás, az autók karbantartása stb.

A szociológus úgy véli, ezt követően lehetne érdemlegesen arról beszélni, hogy melyek lesznek azok a feladatok, amelyek időszakosak, és melyek azok a feladatok, amelyeket állandó jelleggel, napi szinten el kell látni a háztartás jövéte szempontjából, ez kitől mennyi időt vesz el, és ennek az időbeosztását lehetne és kellene egyensúlyba hozni.

Társadalmi párbeszéd szükséges

„Amennyiben az a célunk, hogy gyermekeink önállóan boldoguljanak az életben, akkor meg kell tanítanunk őket ellátni önmagukat minden fronton, függetlenül attól, hogy lányokat vagy fiúkat nevelünk, legyen szó élelemmel való ellátásról, tisztálkodásról, saját környezetet rendben tartásáról, a másokért való élés és a másokkal való foglalkozás fontosságáról” – tanácsolja Gál Katalin. Mint fogalmazott, a leghatékonyabb nevelési módszer a hiteles példa. „Ha megmutatom a lányomnak, hogy hol az autószer- viz, esetleg elviszem magammal, néhány dolgot elmagyarázok, akkor felnőttkorában nem fogják átvenni, ha beállít nőként egy ilyen tipikus „férfias” helyre. De ha a fammal bevásárolok, és nem zavarom ki a konyhából főzés közben, azzal azt segítem elő, hogy majd egyedül is ki tudja elégíteni egy alapvető biológiai szükségletét” – húzta alá a szociológus.

Meglátása szerint a világjárvány háztartásokra, családon belüli munkamegosztásra, munkavállalásra gyakorolt hatása rávilágít arra, hogy erről a témáról érdemes és kell társadalmi párbeszédet folytatni. „Ez nem egy divatirányzat, hanem hosszú távon a társadalom jólétét és jólétét szolgálja. Sok a tennivaló a munkajog, a szociális ellátások, az oktatás terén. Ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a környezetünkben nagyon sok – különféle szempontból sebezhető csoport él, és ő esetükben még súlyosabbak az említett „koronahatások”: tartós munkanélküliek, egyszülős családok, mélyszegénységben élők, szociálisan hátrányos helyzetűek” – összegezte Gál Katalin.

» „A gazdaságilag fontosabb és stabilabb munkahely viszonylag zavartalan körülményeket biztosított a férfiaknak, míg a nők, akik amúgy is a családi élethelyzettel valamelyest összeegyeztethető munkahelyet választanak maguknak, folyamatosan a háztartási feladatok, az otthon tanulás és az otthoni munka tengelyén lavíroztak – legtöbbször éppen a munka volt az a tevékenység, amelyet hajnalban vagy késő éjszaka oldottak meg” – hangsúlyozta a szociológus.